

14. byzantologický den

Abstrakty

Josef Macůrek

Pavel Boček

Nejde o ambiciózní hodnocení díla vynikajícího a jedinečného představitele české historické vědy, učitele, organizátora. Cílem je zamyšlení nad jeho přístupem k dějinám, metodou práce a uvažováním nad vážnými dějinnými událostmi. Jedinečnou možností k tomu skýtají jeho dosud navýsost aktuální úvahy nad dějinami východních Slovanů.

Polyptych svätého Jána Almužníka. Nová interpretácia naratívneho cyklu

Vratislav Zervan

Polyptych svätého Jána Almužníka, vytvorený okolo roku 1504 pre kostol svätej Kataríny v Krakove, je príkladom významných zmien v umeleckom vyjadrovaní na začiatku 16. storočia. V tomto diele sú zjavné vplyvy rôznych umeleckých tradícií, najmä z Porýnia, Salzburgu, Štajerska a Viedne. Polyptych, ktorý si objednal Mikolaj Lanckoroński, pravdepodobne potom, čo sa zúčastnil diplomatickej misie u sultána Bajazida II, obsahuje jedinečné ikonografické prvky, najmä postavu svätca uctievaného predovšetkým v pravoslávnom kresťanstve.

Štruktúra polyptychu je atypická. Kombinuje monumentálny ústredný obraz svätého Jána Almužníka so scénami zobrazujúcimi jeho život a dopĺňa ich stvárneniami legend ďalších východných pustovníkov. Autor programu polyptychu vyzdvihuje cnosti milosrdenstva a zdôrazňuje dialóg medzi latinskou a pravoslávnu tradíciu. Umelcovu zdržanlivú emocionálnu expresivitu vyvažuje starostlivé sledovanie miestnych štýlov, čoho výsledkom je osobitá monumentálna estetika, ktorá si zachováva neskorogotické črty.

Výber scén, napriek tomu, že autor programu do istej miery rešpektuje ikonografiu skutkov milosrdenstva, vyvoláva otázky týkajúce sa zámeru a cieľového publika.

Personifikace měst na přelomu antiky a Byzance

Adéla Lisáková (s úvodem od P. Drápelové)

V prezentaci se zaměříme na artefakty, na kterých jsou vyobrazeny Tyché nebo personifikace měst – Říma, Konstantinopole a Antiochie. Společně se podíváme na konkrétní příklady uměleckých předmětů ze 4. až 6. století. Právě tyto předměty z raně středověkého období nám mohou prozradit více o vývoji vyobrazování Tyché a personifikací v době, ve které se začaly prosazovat náměty s křesťanskou tematikou.

Dochované artefakty s tímto typem vyobrazení jsou svědectvím o přesazích pozdně antického světa do světa křesťanského.

Theodora Kantakouzena – žena v radě mužů

Petra Melichar

Dohlížela na rozsáhlé rodinné statky, podílela se na regionální vládě, radila císaři a jeho úředníkům, pomohla odhalit spiknutí proti císařské rodině, podílela se na regentské vládě – a zemřela vězněna politickými odpůrci svého syna. Příspěvek představuje život výjimečné byzantské princezny ze čtrnáctého století, Theodory Angeliny Palaiologiny Kantakouzeny, jedné z mála pozdně středověkých žen, které se zapojily do politického dění v pozdním císařství.

Císařovny na přelomu antiky a Byzance. Představení nové knihy *Empresses-in- Waiting: Female Power and Performance at the Late Roman Court*

Pavla Gkantzios Drápelová

Tento příspěvek představí novou kolektivní monografii *Empresses-in-Waiting: Female Power and Performance at the Late Roman Court*, vydanou letos v létě nakladatelstvím Liverpool University Press. Na knize se podílelo třináct autorů, kteří se zaměřili na způsoby, jakými ženy z císařského dvora, ať už aktivně či pasivně, ovlivňovaly vládnutí císařů, a na různé typy důkazů, které jejich činnost dokumentují. Všechny studie se snaží analyzovat kontext, ze kterého vycházela moc konkrétních žen, a sledují rovněž určitý vývoj napříč staletími. Přestože některé studie se věnují i tématům ze 4. a 5. století, největší pozornost je věnována období 6. a 7. století.

Alexandr Něvský, legenda a skutečnost

Dana Picková

Poznat Alexandra Něvského jako reálnou historickou postavu představuje značně obtížný úkol, neboť dobové historické prameny obsahují jen strohé informace, zatímco ty pozdější svědčí mnohem více o tradici, která se kolem Alexandrově osoby nakupila, a o tom, jaké místo zaujímal v průběhu staletí v ruském kulturním a historickém povědomí.

Od počátku 90. let zažilo uctívání památky Alexandra Něvského, jehož ostatky dlouho předtím spočívaly bez zájmu současníků ve sklepení petrohradského muzea pro náboženství a ateismus, obrovský rozmach, sahající od okázalých oslav výročí jeho vítězných bitev přes vydání desítek nových článků a publikací, vítězství v televizní soutěži *O největšího Rusa* z roku 2008 až po prestižní konferenci pořádanou Ruskou akademií věd k Alexandrovu jubileu v roce 2021. To vše se dalo za účasti

významných představitelů politického života, armády a pravoslavné církve. Na druhé straně se díky *perestrojce* v 80. letech objevily na ruském knižním trhu překlady zahraničních prací, které přinášely zcela rozdílný pohled, jenž mohl být pro ruské čtenáře až šokující.

Byl Alexandr Jaroslavič skutečně osobností mimořádného historického významu, národním hrdinou bez poskvrny, jemuž nešlo o nic jiného než o blaho ruské země a lidu, které musel chránit jak před agresí ze Západu, jejímž cílem bylo vnutit pravoslavným věřícím katolickou víru, tak před mongolskými dobyvateli z Východu? Nebo se naopak stal zrádcem svého lidu a k jeho rozporuplnému jednání ho motivoval pouze vlastní prospěch? Lze vůbec na tuto otázku seriózně odpovědět?